

ISKOLAI LAP,

protestans növelészeti közlöny.

Szeged, 1861. october 20.

Felelős szerkesztő: Szeberényi Lajos. (Lakása: Élésház utca, 55-dik szám.) Főmunkatárs: Vince Sándor.	<i>Megjelen:</i> Minden hónap 10., 20. és 30-dikán. <i>Előfizetési díja:</i> Egész évre 2 forint, félévre 1 for.
--	---

Mi üdvös befolyást gyakorolhat a tanító a növelésre az iskolán kívül?

(Dicséretet nyert pályamunka.)

Van egy szerény hivatal a földön, mely csendes elvonultságban; zajtalanul munkál az emberiség jelen és jövő boldogságán; — egy hivatal, melynek üdvös hatása életet költ, világosságot áraszt a lélek országában; egy hivatal, melynek jutalma az öntudaton kívül általán azon verejtek gyöngye, melyet nehéz izzadozása közben hullatott. Van igenis egy hivatalos állás a társadalom kebelében, melynek ösvényén rózsza nem virul; de annál több tövis terem, a félreértés méltatlanság vérző tövise; egy oly hivatali állás, melynek vezérlő jobbát, áldó kezének munkáját senki sem nélkülözheti, a melynek szerény templomába, — mint a hajdankor népei orakulumaikba — életbölcseiségért, tanácsért jár szegény és gazdag, s okulást nyer kicsiny és nagy; de a melynek küzdő munkásait, ha már a munka sulya alatt összeroskadtak, használni elégtelenek, mindenki elfelejti s jeltelen sirokba temeti. E hivatal, melynek fontosságát, nagy és dicső voltát, messze kiható munkásságát napjainkban már legalább kiki elismeri, — Isten és emberek előtt felelősséggé teszi, — e hivatal — a néptanítóé.

Hogy az, ki a közügynek szenteli életét, általán valami kényelmes életre nem számíthat, tapasztalt dolog. Minden hivatal fáradsággal jár; de mindegyik többé-kevésbé határozott munkakörben mozog. A néptanító előtt végtelen mezeje tárul föl a munkának, a cselekvésnek. Ő nemcsak az emberi sziv és lélek ős vad földét föl munkálni, a jó, nemes és szép

magvainak befogadására s föltenyésztésére alkalmassá tenni; hanem az erény fölvirulandott égi csemetéjének gondos kezekkel ápolására, a tenyészterőt tőle elrabló gyom, dudva folytonfolyó irtogatására egész az áldásos gyümölcs érlelésig, sőt azon túl is van hivatva.

Fölötte tévelyegne az, legyen bárki, legyen bár maga különösebben a tanító, — ki úgy vélekednék, hogy a néptanító működése csak az iskolaterem szűk falai között határozódik. Téveszteni, s talán elérhetlenné tenné rendeltetése magasztos célját különösen a tanító, ha nagy fontosságú hivatását úgy fogná föl, hogy az ő működése a tanszoba keskeny terén azon néhány óra lefolyására van szorítva, melyet növendékei társaságában, naponkint habár lehető sikeres munkálkodással, eltölteni külsőleg köteleztetik.

Nem akarom én kevesleni a néptanító naponkinti fáradalmait; ismereteselek előttem a terhek, melyek e hivatal legközelebbi köréből naponkint, sőt óránként nehezülnek a tanító vállaira. És mégis úgy van, hogy itt még nincs, nem lehet a netovább, — még az iskola falain kívül egy nagy mező terül, melynek gondja, művelése ugyancsak a néptanítót illeti, melynek térein az aratnivaló igen sok, s az arató maga egyedül a tanító.

Hiszen ő nem egy elkülönzött állás embere; hanem az egésznek, az emberiség, egyház s haza üdvének munkás eszköze; az egész javára ereje, élete egész teljességével működő, magát feláldozó szolgálja az egyetemenek.

Amely tanító így van meggyőződve állása, hivatása, rendeltetése magasztos céljai felől, s ily felfogással, tudalommal lép e pályára, melyet sem külméltóság nem tündököltet, sem arany, sem ezüst nem jutalmaz; mely csak az önmegtagadás, az erény szűk de lélekemelő jövedelméből táplálkozik: csak aki ide van fölemelkedve, érdemli meg a néptanító nevét, a szó valódi értelmében szép, nagy s jelentékeny nevezetet. Csak az ilyen foghat áldásdús sikert aratni e pályán, s tiszteletet, világ szerinti becsültetést kivívni a néptanító eddigelé oly kevésbé méltatott nevének. Mert hogy munka és jutalom, szorgalom és tisztelet, oly visszás, oly aránytalan viszonyban állanak e pályán; egyéb okok mellett aligha nem annak tulajdonítható leginkább, mert tanítóink, kik a fentebb említett értelemben fognák fel s igyekeznének kezelni magasztos hivatalt, s kik e szerint életsava, világ világossága kint tudnának s akarnának tündökölni, ép oly kevés számmal találkoznak, mint a mily gyakori aztán az egész testületet sújtó fölsemvevés, hideg közöny, sokszor gúnyos lenézés.

De nem az nekem jelenleg céloim, hogy ennek okait vizsgáljam, puhatoljam. Nem először hangzott az ma föl és bizonyosan nem utólszor. Az idő orvos-ujjai itt is legbiztosabban gyógyíthatandának.

A helyett tehát, hogy ezt fejtegetnök, keressük föl a néptanítót iskolája falain kívül, keressük föl e messzeterjedő mezején áldásos munkálkodásának; lássuk, soroljuk föl röviden a fentjelölt alaptétel kívánalmához képest:

„Mi üdvös befolyást gyakorolhat a néptanító az iskolán kívül is, a növelésre?”

* * *

Üdvös befolyást gyakorolhat a tanító a növelésre, az iskolán kívül:

1. A szülői házzal, különösen az anyákkal való érintkezés által.

Az iskola és szülői ház karöltve kell, hogy működjenek a növelés nagy és nehéz céljára. Iskola és szülői ház, csak vállvetett munka, egyetértő buzgalommal emelhetik érvényre a növeléstani magasztos feladatát, érlelhetik valósággá a korkívánta növelés legfőnségesebb s legeszményibb tantételeit.

Ez egyeztetes közreműködés nélkül nincs, vagy alig lehető kívánt siker. E nélkül hasonló a növelés ügye azon járműhöz, melyre két ellenirányú erő hatván, vagy mozdulatlanul vesztegel, vagy nem a célzott irányban halad; hasonló a hajóhoz, melynél kormányos és evezők nincsenek egy akaraton.

Szükség azért a tanítónak érintkezésbe jöni a szülői házzal, mind a célérés könnyebbsége, mind a kivitel sikere tekintetéből.

Azon nehézségek, akadályok közt, melyekkel a tanítónak a növelés ösvényén megküzdeni, s melyeket elhárítania kell, nem utolsó az, melyet sokszor a szülők gördítnek utjába. Némely szüle teljesen nem gondol gyermekével. Azért adtam — ugymond — iskolába, azért fizetek érte, hogy ott szerezzen ismeretet, tanuljon rendet s emberséget. Némely szüle, megfordítva, nagyon is tulzott lelkiismeretet csinál gyermeke iskoláztatásából; bele kontárkodik a tanító munkájába, céltalan s a növendék kedvét előlő utakon, a józan s fokozatos fejlesztés elveivel ellenkezőleg emészthetlen tárgyakkal szokta a növendéket saturálni, túltömni, idő előtt túlterhelni. Vannak megint szülői házak, melyekben apa és anya, a családtagok által mutatott rossz példaadás miatt szüntelen tövisek közé hull a tanító által hintett nemes mag; s melyeknek kártékony

*

menhatása miatt egy átkos perc alatt semmivé tétetik, miket a tanító hetek, hónapok alatt épített. Egyik háznál túlzott szigor, másiknál túlzott kedvezés öli el a növendék nemesb érzelmeit, s teszi kétevé az iskolai célszerű fegyelem gyakorolhatóságát s kívánt hatását.

Mind e körülmények ismerete, tudalma nem lehet hivatását értő, felfogni akaró tanító előtt közönyös dolog; annyival inkább nem, mivel ezek okszerű ellensúlyozása, a szülőkkel való bizalmas érülködés, azok józan, szivélyes észlelése, e bajokat orvosolván, mind ő maga sok kellemetlen s lehangoló érzéstől megkiméltetik, mind a növelés sükere kimaradhatlanul biztosítatik.

Bár némelyek e részbeni eléggé nem helyteleníthető rossz szokása, méltán megróvándó eljárása nem a legkedvezőbb képet nyújt a tanítónak a növendékek szülőivel való érülködése felől: mindazáltal épen azért, — a nemes hivatását értő s érző tanító keresse föl időkoronként a növendékek szülőit, házi tűzhelyeiknél. Keresse föl pedig különösebben és leggyakrabban azokat, kiknél az ellensarkiság bármelyik imént említett nyilatkozatait többé-kevésbé tapasztalná. Keresse föl a szülőket, nem evés ivás végett, hanem azon nemes elhatározásból s célból, hogy a családi tűzhelynél látottak, hallottak s tapasztaltak után a nélkül, hogy ezt akár szaván, akár magaviseletén elárulná, oktatni, tanítani s javítani, s maga is tanulni és okólni fog. Egy ily vagy többszöri bizalmas értekezés, utmutatás, utbaigazítás, eszélyes elbánás aligha fogja eltéveszteni kívánt hatását, még a hozzáférhetlennek látszó kebleknél is. Ellenben hány nemes kebleket fog találni legüdvösebb céljainak, a népnövelés érdekében táplált legnemesb gondolatainak, eszméinek fölfogására, méltánylására, megvalósítására buzgólkodókat.

Nem a legkinálkozóbb percek-e az ilyenek, a szülők figyelmét az iskolai eszközök hiányára, azok megszerzésére fölhívni? Nem ilyenkor szólhat-e legfoganatosabban az iskolában tanuló árvák részvétet igénylő sorsáról s a tehetősb szülők szivében részvétet költvén, hány szegény növendéknek teszi lehetségessé ekkint a tanulást, kikben egykor a társaság leghasznosabb tagjait fogja fölismerni, tisztelni, áldani.

Okos szó, józan észlelet azon hatalom, mely által meglágyul a legkeményebb sziv is; ez azon varázserejű vessző, melynek érintésére csodás buzgalomra hevül az emberi kedély. Különösen a mi józan magyar protestans népünkre az okosan mondott szó, az ige hatalma, nem igen szokott lenni hatástalan, foganatlan.

Üdvös befolyást gyakorol a tanító a növelésre az iskolán kívül:

2. Mindazon körülmények, események józan fölhasználása által, melyek a növendékek elméjére, szívére, kedélyére s jövő gyakorlati életpályájukra, közelebbről-távolabbról, de mindenestre behatást gyakorolnak.

A népiskola egyik nagy feladata lévén a gyakorlati életre képzés: a tanítónak oda kell irányozni egyik főtrekvését, hogy a növendékekben a gyakorlati életben megkívántató többnemű ügyességek elemei megalapittassanak; a növendékek, a gyakorlati életben előforduló tárgyak, használatos eszközök, foglalkozások stb. ismeretével, tudalmával legalább birjanak s a legközelebbi körükben megtörténni szokott jelenetek, jelentékenyebb események előttök idegenek ne legyenek.

Mindezekről szó, beszéd által szereztethet a tanító növendékeivel némi képzetet s képeket: de hogy ezek szemléletiekké s így a nézítés által tisztán fölfoghatókká s a növendékek lelke maradandó sajátjaivá tétessenek: el kell hagyni a tanítónak iskolája korlátolt falait.

Igy p. o. a népiünnepeknél, a falu, helység valamely nevezetes eseménye, gyászos vagy örömnappja emlékesítésénél, a tanítónak növendékeivel együtt, hiányozni nem szabad. — Keresse föl továbbá növendékeivel, kivált tavasszal a szép szabadot, a tavaszi szépségében s különféle virág kellemeiben díszlő természetet, a mezőket, erdőket; megmutogatván s megismertetvén növendékeivel a falu, helység s általában a vidék nevezetesebb ipar-, gyógy- s mérges füveit, tenyészőbb fáit, növényeit.

Vigye ki növendékeit saját kis gazdálkodásába, legyen, hogy az csak egyszerű szőlő-, gyümölcs-, méhes-kertből álljon; adjon itt nekik — mindenütt figyeltetve észlelve őket — erejükhez mért foglalkozásokat.

Sőt ennél még többet tegyen. Tanítsa növendékeit a kertészetre, gyümölcsfáknak oltás általi nemesítésére, a selyemtermelésnél oly fontos szerepet játszó szederfák tenyésztésére, a legszükségesebb konyhai növények termelésének kezelésére. Amennyiben pedig erre szükséges iskolakert még nem volna, ügyekezék minden erejét oda irányozni, hogy az iskola e nagyfontosságú célra, akár az iskolatelek egyik részében, akár valamely közelfekvő földterületen iskolakert-helyiséggel látassék el.

Bizonyára, fontosabb s következeiseiben áldásosabb foglalkozás mind a tanítóra, mind a növendékekre nézve semmi

sem lehet, mint a kertészet. A kertészet, különösen a gyümölcsstenyésztés, életrendei, erkölcsi s anyagi haszonnal jutalmazván a rá fordítandó csekély munkát: valóban növendékeinek mind szellemi mind érzéki jóléte megalapításán fáradozik kimaradhatatlan jó sikerrel a tanító, midőn azokat még gyenge korukban az oly bőkezűleg jutalmazó Flora és Pomona zászlója alá vezérli.

Azonban a gyümölcsstenyésztésre, hazai tekintetéből folyó fontosságnál fogva is, kell, hogy nyomatékos sulyt fektessen a tanító.

Bár imádott hazánk fa- és gyümölcsstenyésztésre is igen alkalmas, s munkajutalmazó rögeiből délibábos rónasága térein is, aranyat csalhat ki a kertész ásója és kapája; s bár az e tekintetbeni célszerű mivélés által nemzetgazdaszatunk jelentékeny tökéjét teremthetjük elő: mindazáltal, noha szégyenpirulás nélkül, — mégis be kell vallanunk e tekintetbeni hátramaradásunkat. Történelmünk lapjain fénylő betűkkel jelölve e részbeni hátramaradásunk mentő igazoló okai. Mint más téren, ugy e tekintetbeni hátramaradásunk hiányain is, a kezdemény nehézségeinek férfias leküzdése mellett minmagunk sokszorozott erőfeszítésével, buzgó ernyedetlen törekvésével kell segítenünk. Segítünk pedig minden bizonynyal, ha a gyümölcsstenyésztés iránt ártatlan szeretetet, nemes vonzalmat gyöngé növendékeink keblébe becsepegtetjük. Így míg honunk áldott téreit, kivált eddigelé árnytalan alföldünk több órahosszant nyuló kalászgazdag rónáit valóságos paradicsommá varázsoljuk: nemzetünket az anyagi jólét nem megvetendő mérvben magasabb fokára emelni segítettük.

A tanító tehát, kinek szívének minden dobbanása az emberiség és a haza üdveért történik, minden gondolata az emberiség és haza nagy s lélekemelő gondolata, nemes s közhasznú hivatása egyik jelentékeny feladata teljesítésében jár el, midőn növendékeit a kertészet ártatlan, szív- és lélekképző országába elvezérelni törekszik.

Nem válhatok meg e — megvallom — előttem kedves tárgytól, hogy nemes buzdításul — bár ugy hiszem, erre tanítóinknak szükségök nincs, — ide ne igtassam, a hazai kertészet nagy mesterének, Dr. Encz Ferencnek ime lelkesítő sorait:

„A ki emlékét a szokott módnál tartósabban biztosítani akarja: kösse azt inkább élő tárgyakhoz, melyeket az idő ápol és növel, a helyett, hogy azokat koptatná és rövid évek során fölemésztené. Ültessen inkább fát, és pedig sok fát; terjeszsze vidékén azon még számtalan növényeket, melyeknek

terjesztése s termesztésével saját és késő unokái sorsát javítva, vagyonát s annak értékét öregbíti. Kösse emlékét a fák Druidáihoz, a kevésbé halandókéhoz.... Ültessen fákat, miket az idő nem egyhamar, de még a nyers betyár pajkossága sem mer bántani, miután azokban vagy közel rokonának, vagy legalább a vidék egyik jóltevőjének becses emléke képviselőjét becsülni megszokja, s ezt annál inkább, minél nagyobb mértékben terjednek a fák....

„A ki ily józan s emberhez illő módon emel magának emléket, egyszersmind mint jó magyar, mint szeretett hazája iránt hálás hazafi működik.“ *)

Vincze Sándor.

(Folytatása következik.)

TÁRCA.

Belföldi tanügyi szemle.

A tiszáninneni ref. egyházkerületnek sept. 29. és 30-kán tartott gyűléséből írják a Pesti Naplónak, hogy a népiskolai választmány tudósítása az egyházmegyékből nem volt kielégítő. Az emberek, úgy látszik, másról inkább gondolkoznak, mint erről. — Az egyházmegyéket talán a restauratio eszméje foglalta el. Meglehet, miután ezt valami nagy haladási lépésnek kanonizálják némelyek. Nagyobb előlépés azonban nem lehet, mint a népnövelés által; mindamellett mindössze is két megye mutatá be népiskola körül tett munkálatai eredményét. Nagyon kevés, mert az egyházmegyék száma nyolc.

Külföldi tanügyi szemle.

△ Bécs. Itt is figyelmet kezdenek fordítani a növelés reformjára. A bécsi érsekség főfelügyelője, Stöger kanonok ez évben hívta össze az első tanítói tanácskozmányt. Ezóta a többi kerületekben is hasonló történik. Főadatuk: „az indítványokat előkészíteni, melyek a felügyelő urak közvetítő kezei által az egyetemes tanácskozmányhoz tételnek át.“ A mostani vitatárgyak a tantárgyak megválasztása, az olvasás-tanítás módszere, a népiskola leendő szervezése stb.

— Prága. Hivatalos kimutatások szerint Csehországban 1860-ban volt 1635 német, 1944 cseh és 192 vegyes iskola.

*) Kertészeti füzetek Dr. Encz Ferencről. 1. füzet, Pesten 1854.

629,400 iskolaköteles gyermek közül járt iskolába 307,448 r. katolikus, 2557 protestans és 3228 zsidó fiu, s 292,721 r.k., 2136 protestans és 2890 zsidó leány; összesen 610,980. — Általában szorgalmasan látogatják az iskolát, kivéve a püszeki kerületet, hol rendszeren 4% hiányzik.

— Bádénben jelenleg a legfontosabb napi kérdések egyike: községi vagy hitfelekezeti iskolák legyenek-e jövőre?

* Erfurtban a városi tanács kötelességül tette a tanítóknak, hogy ha valamely egyletbe tagokul lépni akarnak, ezt tartozzanak bejelenteni, nehogy a gyakori gyüleezéseek által sok időt elvesztessenek.

** Hamburgban Albrecht polgár egy evang. polgári iskola és képezde alapítására 200,000 markot hagyományozott végrendeletében.

△ Schlezwigből a tanügy lehetőleg rossz állapotáról tudósítanak. Nincsenek itt értekezletek, tanítói egyletek; mindenki magának él és saját vesszőparipáján lovagol; más tanítókkal s azok módszerével senki sem gondol.

** Svájcban a népiskola, kivéve egy két kantont, magában foglalja mind a 6—15 vagy 16 éves gyermekeket. A német kantonokban, hol az iskolaügy oly magas fokon áll, hogy Európában elsőnek mondható, húsz év óta nagy haladás történt. Valamivel alantabb fokon állnak a francia és még inkább az olasz kantonok. Német kantonokban a tanfolyam 40—42 hét (péld. Zürich, Bern, Aarau, Thurgau stb.) Luzernben és St. Gallenben csak 20 hét. A 2 és fél millió lakosságú Svájcban van 6780 tanítói állomás, mintegy 410,000 iskolaköteles gyermek, köztök 30—40,000 ismétlőiskolás. E szerint a lakosság egy hatodrésznél több látogatja a népiskolát és 350 lélekre esik egy tanoda. Minden esetre kedvező arány, kivált ha Ausztriához hasonlítjuk. Poroszországban van 24,290 népiskola mintegy 33,000 tanítóval és 2,800,000 tanonccal. Franciaországban 34,300 iskola 36,000 tanítóval és 2,900,000 tanítvánnyal. — Svájcban a felügyelet az államot illeti; a főhatóság az iskolai tanács. Ez alatt állnak a kerületi bizottmányok, melyeknek egyes tagjai iskolai felügyelők. Hol a község tartja föl az iskolát, azt illeti a felügyeleti jog, s ezt a községi iskolai bizottmány gyakorolja, melynek a lelkész törvény szerint tagja. De egyházi hatóságtól sehol sem függ az iskola. A helybeli lelkész azonban fölügyel a vallási oktatásra. Fontosak a képezdek és tanítói tanácskozományok, melyek törvényes intézetek, s ezekre fölülről nyomás nem gyakoroltatik.